

A XXXIII. Honismereti Akadémia

Pécs, 2005. június 27–július 1.

Halász Péter:

Megnyitó

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a XXXIII. Honismereti Akadémia résztvevőit, a honismereti mozgalom munkásait és vendégeit. Külön és nagy szeretettel köszöntöm határon túli társszervezeteink képviselőit, azokat, akik még nálunk is nehezebb körülmények között szolgálják a magyarság értékeinek mentését, a magyarság megmaradásának ügyét. 2004. december 5-e óta nyilvánvaló, hogy mi éppen úgy kisebbségben vagyunk a magunk hazájában, mint önök, mint ti a magatokéban. Közös a sorsunk, közös a státuszunk kedves barátaim, közösnek kell lennie a törekvéseinknek is.

Tisztelt Honismereti Akadémia!

Szép és gazdag programot adó meghívónkon egy idézet olvashatunk attól a Vörösmarty Mihálytól, kire ez év végén emlékezünk majd, halálának 150. évfordulóján. Így szól a vers részlete:

*Gróf Batthyány vagyok, úr még síromban is, engem
Nem verhet le vihar, meg nem avíthat idő,
Én uraságomat a nép közt osztám meg egyenlőn;
Ami adék, örök és trónom alapja marad."*

A Szózat költőjének sorai az „Egy főúr sírkövére” című versből valók, s jól kifejezik azt a szándékot, amiért Akadémiánk fő témájának, nem is témájának, hanem eszméjének választottuk itt és most a magyar történelem jeles személyiségének, gróf Batthyányi Kázmérnak nevet és munkásságát.

Az idegen érdekeket szolgáló diktatúra hatvan esztendővel ezelőtt nem véletlenül kezdte a magyar függetlenség eltiprását a történelmi családok likvidálásával, elüldözésével, börtönbe zárásával, kitelepítésével – tartoztak azok a főnemességhez vagy „csupán” a nemzet szellemi nemességéhez. És nem véletlenül folytatták több mint negyven esztendőn keresztül gátlástalanul a magyar történelem ezen jeles személyeinek ócsárlását. Ennek a folyamatnak volt része Kossuth kijátszása Széchenyivel szemben, történelmünk *deheroizálásnak* nevezett kiherélése, főuraink nevének, tevékenységeinek elhallgatása, építészeti örökségünk részét jelentő főúri, nemesi és kisenemesi kastélyaink, kúriáink tönkretétele, vagy elherdálása. Óriási, az egész magyar nemzet ellen elkövetett bűn volt ez, még akkor is, ha a magyar nemességnek korántsem minden tagja érdemelte meg a „nemes” jelzőt, de ez azt hiszem más társadalmi rétegek esetében sincs máshogy. Márpedig a honismereti mozgalom egyik fontos feladata, talán mondhatom küldetése, hogy a történelmi ismeretek közvetítésével szolgálja a tisztánlátást, a nemzet-tudat erősítését, biztos alapokra kerülését.

Ez a Honismereti Akadémia tehát, amikor témájává tette a nagybirtokosoknak és az uradalmaknak a nemzet erősítésében játszott szerepét, voltaképpen igazságot kíván szolgáltatni a magyar nemzet egyik igazságtalanul meghurcolt és méltatlanul besározott részének. Elsősorban természetesen nem nekik van szükségük erre a kései és jelképes jóvátételre, hanem nekünk magunknak, az egész nemzet önbecsülésének. Hogy tudjuk: kik vagyunk, honnan jöt-

tünk. Az pedig, hogy mindezt gróf Batthyány Kázmérra emlékezve tehetjük meg, nem más, mint a gondviselés kegyelme. Élete és tevékenysége jórészt Akadémiánk vendéglátó megyéjéhez kötődött, sorsa pedig a nemzetéhez minden körülmények között hűséges, annak szolgálatát mindennél, még életénél is fontosabbra tartó magyar főúr sorsát példázza. Korát messze megelőzve örökváltság-szerződést kötött jó néhány jobbágy falujával, birtokain óvodákat és iskolákat, gazdasági tanintézetet alapított, családi könyvtárát a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta. 1848-ban Baranya vármegye főispánja, majd kormánybiztosa volt, önkéntesként részt vett a harcokban, népfölkelőivel megtisztította a Drávaszöveget Jellasics csapataitól. A Szemere kormány külügyminisztereként kényszerült emigrációba, s törekvéseinek látszólagos kudarca bizonyára hozzájárult korai halálához.

Tisztelt Akadémia!

Batthyány Kázmér költő barátja, Vörösmarty Mihály nemcsak jótevője sírkövére írt verset, hanem *Égy ember élete* című költeményében közvetlenül halála után is megemlékezett róla:

*Hiába! mennie
Kellett idő előtt,
Kérlelhetetlenül
A sír lehúzta őt.*

*De aki ennyit élt,
Sír el nem temeti,
Sírját a hála szent
Kezekkel öleli.*

*Emléke oltva van
A földbe melyen élt,
Mélyen bocsátja be
Megáldott gyökerét.*

*S midőn magasra nőtt,
A fának sudarán.
Ragyognak tettei
Arany gyümölcs gyanánt.*

*S idő és a világ
Bevégzik a művet,
Mit véghez jutni sors
S élet nem engedett.*

Amikor az elkövetkező napokban meghallgatjuk majd a Batthyány Kázmér törekvéseinek szellemét idéző előadásokat, tünődjünk el azon, vajon a nagy korok szülik és nevelik-e a nagy fiakat, vagy a nagy elhivatottságra született, s nemzetükért érzett felelősségben élő emberek, történelmi személyek azok, akik naggyá teszik, naggyá tehetik korukat, nemzetüket?

Úgy hiszem és gondolom, az Akadémia programja is ezt sugallja majd nekünk: *merjünk nagyot cselekedni, merjünk gróf Batthyány Kázmér és társai nyomába lépni!*

A XXXIII. Honismereti Akadémiát megnyitom.

A Honismereti Akadémia kitüntetettjei

A Honismereti Szövetség elnöksége a megyei és a fővárosi egyesületek javaslatára 2005. május 12-én többségi szavazással a következőknek ítélte a kiemelkedő honismereti munka elismerésére alapított **Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérmét**, a **Honismereti Munkáért Emlékplakettet**, valamint a **Honismereti Emléklapot**. A kitüntetetteket előterjesztőik méltatták.

Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérmel kitüntetettek

Dr. Andrásfalvy Bertalan

Dr. Andrásfalvy Bertalan 1931-ben született Sopronban, Andrásfalvy Károly kolozsvári születésű tisztviselő és Mezey Judit ötvös házasságából. Három testvér közül a második. Sopronban tanult, a bencéseknel kezdte a gimnáziumot, majd a család Budapestre költözése után

a ciszterekneké folytatta. 1950-ben érettségizett az iskola utódjában, a József Attila Gimnáziumban. 1950-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait a budapesti tudományegyetem román–magyar nyelv- és irodalomszakán tanárjelöltként néprajzot és muzeológiát is hallgatva. 1955-ben szerzett néprajz-muzeológus diplomát. Ez évtől a szekszárdi múzeumban dolgozik, elsősorban a *népi gazdálkodás és életforma történeti kérdéseit és népköltészetét* kutatja. E kutatásokból születik meg többek között a *magyar szőlőművelés balkáni kapcsolatait* tárgyaló dolgozata, melyet kiegészít 1959-ben Albániában tett tanulmányút eredményeként „*A szőlőművelés formái Albániában*” című kismonográfiája, majd a későbbi kandidátúra dolgozata (megvédte 1971-ben), amely a Duna-menti árterek népi gazdálkodásáról szól. Ebben egy sajátos, teljesen elfelejtett vízgazdálkodás összetett rendszerét sikerült feltárnia és bemutatnia, mely a természettel való együttműködésre, az árhullámok mesterséges szétvezetésére épült és hírt ad a XIII–XIV. században folytatott hatalmas vízépítési munkálatokról. A magyar történetírás azóta ismeri és használja az ártéri gazdálkodás fogalmát. Az eredményeket a német szakirodalom is méltatta. A munkát rövidített formában a Vízügyi Kutatóintézet tette közzé. Az egyes néprajzi csoportok, tájak vizsgálata, monografikus, sokoldalú feldolgozása során megszerzett kutatási tapasztalatokat írta meg az *Ellentétes értékrendek összeütköztetése és a polgárosodás* című vázlatában, mely az egymás mellett élő magyar és német népcsoportok egymásra hatásával és kapcsolatával foglalkozik. E munkát angolra, németre, svéd nyelvre is lefordították és kiadták, sőt Svédországban a kötelező olvasmányok közé sorolták. Akadémiai doktori disszertációjának témája a *magyar gyümölcsészet, a magyar gyümölcs kultúra néprajzi vizsgálata* (1990). Foglalkozik a népköltészet és népművészet szerepével, a hagyományos kultúra, művészet kérdéseivel. 1951-től rendszeres gyűjtője a magyar zene, tánc és mesekincsnek.

Hosszú idő óta vesz részt az öntevékeny művészeti mozgalmak elvi, módszertani, gyakorlati és tudományos segítségével, többek közt a néphagyományú iskolai oktatásának kidolgozásában. Elvi, tudományos eredményeiről számos előadásban számolt be külföldön és idehaza is. 1980-ban a Svéd Királyi Akadémia Erixon-díjjal tüntette ki. 1983-ban a Magyar Néprajzi Társaság legmagasabb kitüntetését, a Györfly István Emlékérmét kapta meg. 1988-ban a Finn Irodalmi Társaság választotta tagjai közé. 1992-ben a Finn Oroszlán Lovagrend Nagykeresztjével tüntették ki, majd a Tokiói Soka Egyetem tiszteletbeli tagjává választották. 1981-ben egy hónapig, vendégelőadó a marburgi (NSZK) egyetemen. Többször volt előadója az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemnek és a Pax Romana előadásorozatainak. 1992-től a Magyar Néprajzi Társaság elnöke. A *Népismereti tankönyv és jegyzet szerzője*, 1960–1977-ig a MTA Dunántúli Tudományos Intézetében, 1976–77-ig a Baranya Megyei Levéltárban dolgozik. 1977–1985-ig a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályát vezeti Pécssett. 1985-től 1989-ig az MTA Néprajzi Kutató Csoport osztályvezetője. 1980-ban a Bibó Emlékkönyv egyik társszerzője. 1988-ban csatlakozott a Magyar Demokrata Fórumhoz. 1989 júliusában címzetes, majd 1989 novemberében rendes docensi kinevezést nyert a pécsi egyetemre, ahol 1972-től tartott néprajzi előadásokat. 1990-ben Pécssett országgyűlési képviselőnek választották, 1990. május 23-tól 1993. február 22-ig a Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere, az MDF parlamenti képviselői frakciójának elnökségi tagja. 1994-től a Pécsi Tudományegyetem tanára, 1995–1997 között az egyetem néprajzi tanszékének vezetője. 2001-től professzor emeritus.

Irodalmi tevékenysége hihetetlenül gazdag. Itt most csak számokkal lehet érzékeltetni azt a nagy munkát, amit kifejtett a hosszabb-rövidebb terjedelmű cikkek, közlemények, tanulmányok, stb. írásával és közzétételével. Kiragadva például az utolsó 15 évet, megjelent munkáinak száma eléri a 118-at. A nagy tudós alázatosságával tett eleget kis közösségek, apró települések kérésének is, amikor előadások megtartására kérték fel. A Baranya Honismereti Egyesület konferenciáinak színvonalát is sorról-sorra gazdagította előadásaival. Nagy érdemének tekinthető az is, hogy önzetlenül, támogató szándékkal állt a leendő kutatók mellé, szakmai segítséget adva indulásukhoz. Végül, nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy hosszú évek óta tagja a Honismeret című folyóirat szerkesztőbizottságának és így neki is nagy szerepe van abban, hogy az minden igényt kielégítő színvonalat nyújt olvasóinak.

Dr. Simor Ferenc

Dr. Selmeczi Kovács Attila

Sokszor elmondtuk, de nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a honismereti mozgalomnak, amely elsősorban lelkes, autodidakta, amatőr helytörténészek, néprajzgyűjtők, szakkörvezetők munkáján alapszik, olyan szüksége van a szakmájukban tekintélynek örvendő s mozgalmunk jelentőségét fölismerő szakemberek értő és megértő segítségére, mint egy falat kenyérre. Meg kell hát becsülnünk őket. Sőt, ha olyan emberről van szó, mint dr. Selmeczi Kovács Attila, akkor szeretnünk is kell őket.

Selmeczi Kovács Attila 1842-ben született Székesfehérváron. Egyetemi diplomáját a debreceni, akkor Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar-néprajz szakán szerezte. A magyar néprajz, a hagyományos népelet kutatását a következő munkahelyeken szolgálta: a Magyar Mezőgazdasági Múzeum, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke mellett működő akadémiai kutatóhely, az MTA Néprajzi Kutatócsoportja, a Néprajzi Múzeum, ahol jelenleg főtanácsosi címmel, muzeológusi munkakört tölt be. A bölcsészdoktori címet 1969-ben, a kandidátusi fokozatot 1978-ban, a néprajztudományok akadémiai doktora címet 1996-ban szerezte meg.

Szakmai érdeklődése középpontjában a gazdaságnéprajz, a tudománytörténet, az eszköz-kultúra és a népművészet áll, de foglalkozik muzeológiával, és néprajzi oktatással is. Tudományos munkásságának eredményeit 14 önálló könyvben és mintegy 400 szakkikben foglalta össze. Kerekén egy tucat kiállítást rendezett, ezek közül a legjelentősebbnek a Néprajzi Múzeumban 1991-ben megnyílt *A magyar nép hagyományos kultúrája* címűt tartja. 1987 és 1998 között szerkesztette a Néprajzi Múzeum évkönyvét, a *Néprajzi Értesítőt*. 1990-ben megindította a múzeum tudománytörténeti sorozatát, a tíz kötetet megért *Series Historica Ethnographiae*-t, újraindította a *Magyar Népművészet*, valamint a *Néprajzi Múzeum tárgykatalógusai* sorozatot. 1999-től a *Magyar Múzeumok* című folyóirat főszerkesztője. Mindemellett a Néprajzi Múzeum Barátainak Köre Egyesület elnöke, a Váci Múzeumért Közalapítvány és az Ikvai Nándor Múzeumi Alapítvány kuratóriumi elnöke s további számos szakmai és társadalmi szervezet tagja.

Láthatjuk tehát, hogy tudományos szempontból nem akárki kapja Selmeczi Kovács Attila személyében a Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékplakettet. Azoknak a nagy elődöknek a nyomdokában jár ő, akik szakmájuk elismert tudósaiként nem fintorogtak az önkéntes néprajzi gyűjtők és a honismereti munkások nevének és teljesítményének hallatán; azok szellemi örököse, akik felismerték és nagyon jól tudják, hogy nemcsak az amatőr mozgalmaknak van szükségük a tudósok segítségére, hanem sokszor a szaktudomány is rászorul az amatőrök, az önkéntesek munkájára, együttműködésére. És azoknak az utóda Selmeczi Kovács Attila, akik nem csupán szakterületnek tekintették és tekintik a néprajzot, hanem a nemzeti művelődés és a nemzeti identitás fontos építőkövének.

A Honismereti Szövetség elnöksége a Bél Mátyásról elnevezett Emlékplakettet – engedtesék meg nekünk – elsősorban nem tizennégy tudományos könyvéért és 400 tudományos dolgozatáért ítélte Selmeczi Kovács Attilának. Hiszen szakmai-tudományos teljesítményéért megkapta már a művelődési minisztérium Móra Ferenc Díját, valamint a Néprajzi Társaság Györffy István Emlékérmét. A Bél Mátyás Emlékplakettet elsősorban azért nyújtom át most neki, mert ennyi tudományos munka és a honismerettől távol nem álló, de mégis csak szakmai elfoglaltsága mellett jutott ideje a honismereti mozgalomra is. Azért, hogy 1993 óta számíthatunk rá a Honismeret folyóirat szerkesztő bizottságában, hogy 1995-től elvállalta a Honismereti Szövetség elnökhelyettesi tisztségét. Azért, mert évtizedek óta támogatja a Szolnok Megyei Honismereti Bizottságot (ma Egyesületet), ezen belül a jászkiséri Csete Balázs Honismereti Kör munkáját. Azért, mert szakmai javaslataival, színvonalas előadások tartásával segíti a honismereti rendezvények szervezését, a honismereti mozgalmat.

Kedves Attila! Adjon Neked Bél Mátyásnak, a felvilágosodás nagy magyarországi tudósának emléke erőt és egészséget további, a néprajztudomány, a honismeret és az egyetemes magyarság javára végzett munkádhoz.

Halász Péter

Dr. Sipos Csaba

Könyvtáros pályáját 1959-ben kezdte Kaposváron a Somogy Megyei Könyvtárban. Érettségi után először középfokú könyvtáros tanfolyamot végzett, majd az ELTE Bölcsészettudományi karán szerzett könyvtáros és történelem szakos tanári oklevelet, 1981-ben egyetemi doktori fokozatot nyert. A könyvtárosi munka szinte minden területét kipróbálta: volt hálózati-módszertanos, tájékoztató könyvtáros, egy ideig az olvasószolgálat vezetője, majd *tudományos főmunkatársként a helytörténeti részleg élére* került. Az eltelt évtizedek alatt elmélyült, magas színvonalú gyűjteményfejlesztő és kiadványszerkesztő munkát végzett.

Sipos Csaba módszertani irányításával a könyvtár helyismereti gyűjteményét honismereti kutatók szárai használták és használják ma is. Könyvtárosi munkaköre mellett óraadó tanára a Kaposvári Egyetem Tanítóképző főiskolai karának, hallgatói honismereti, helytörténeti kutatásait inspirálva irányításával értékes szakdolgozatok készültek a témakörben. Számos konferencia előadója, több kiadvány lektora, szerkesztője, és kutatásai eredményeképpen több tucat bibliográfia, tanulmány és önálló kiadvány készítője. Alkotói munkásságát, publikációs jegyzékét legteljesebben a Somogyi könyvtáros ki kicsoda című kiadvány oldalai mutatják be.

Dr. Sipos Csaba a Somogyi Honismereti Egyesület alapító tagja, és 25 éve szerkeszti a Somogyi Honismeret című folyóiratot – az ország legrégebbi, 1970 óta megjelenő honismereti periodikáját. Ő a gondozója és szerkesztője a folyóirat mellett indított új kiadványsorozatnak, a *Somogyi Honismereti Kiskönyvtárnak* is. Szerkesztői tevékenységét, főiskolai oktatómunkáját a közelmúltban történt nyugdíjazása óta is folyamatosan végzi.

Gálné Jáger Márta

Honismereti Munkáért Emlékplakettel kitüntetettek

Dr. Dékány Sándorné

Dr. Dékány Sándorné nem tartozik a helytörténetet vagy néprajzot kutató-feldolgozók sorába; ő rendezvényeink, aprómunkánk fáradszóró, igényes, ötletes szervezője-segítője. 1948-ban született, leánykori neve: Figuli Mária. Foglalkozása: népművelő, főiskolai végzettsége: pedagógia-könyvtáros.

1987-ben került családjával Győrbe, 18 éve munkálkodik velünk, megelőzően Budapesten, a szakszervezeti művelődésügyben dolgozott. A Bartók Béla Megyei Művelődési Központ főmunkatársaként – szerencsénkre és örömünkre – munkakörébe tartozik a honismeret. Együttműködésünk legfőbb gyümölcsei a közösen megrendezett *honismereti szakkörvezető-képző tanfolyamok*. A 4.-en és az 5.-en 14, illetve 11 hallgató vehette át a Népművelési Intézet és jogutódja, a Magyar Művelődési Intézet által kiállított okleveleket, működési engedélyeket. Ezek máig is ható eredménye az évente elkészülő nagyszámú diák- és felnőtt helytörténeti-néprajzi pályamunka és az országos, vagy helyi vetélkedőkre jelentkezők kiemelkedően magas száma. Táborainkban *csoportvezetőként* tevékenykedik.

Az évenként megrendezett *Kisfaludy-Napok* diákfesztivál referense: az idén már a 42. alkalommal meghirdetett honismereti pályázatra 69 diák jelentkezett.

A Szülőföldünk honismereti, helytörténeti és néprajzi nagypályázat – az idén a 29. – díjkiosztó ünnepségének egyik szervezője-bonyolítója.

Neki köszönhető, hogy a megyei művelődési központ *falunapi rendezvényeiről* sohasem hiányzik a honismeret, a hagyományörzés, a népi értékek becsülete.

Jászberényi Ferencné

Kalló Lászlóné

Kalló Lászlóné 2001-től a Borsod Abaúj Zemplén Megyei Honismereti Egyesület elnöke. A megye honismereti mozgalmában több évtizede tevékenykedik. Történelemtanárként, történelem szakfelügyelőként szívügyének tekintette a helytörténet tanítását, a honismereti emlé-